

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали VII науково-практичної конференції
з міжнародною участю

м. Харків, 30 жовтня 2024 року

Харків – 2024

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
Харківський національний медичний університет

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томілінські читання

*Матеріали VII науково-практичної конференції
з міжнародною участю*

м. Харків, 30 жовтня 2024 року

Харків
ХНМУ
2024

УДК 614(477)(082)
Г 87

Затверджено
Вченою радою ХНМУ.
Протокол № 15 від 28.11.2024 р.

Редакційна колегія: В. В. М'ясоєдов, В. А. Огнев,
К. М. Сокол, О. А. Мельниченко,
В. Г. Нестеренко, А. А. Подпрядова

Г87 **Громадське здоров'я в Україні: проблеми та способи їх вирішення «Томілінські читання»:** матеріали VII наук.-практ. конф. з міжнар. участю (Харків, 30 жовтня 2024 р.) / Ред. кол.: В. В. М'ясоєдов, В. А. Огнев, К. М. Сокол та ін. Харків, ХНМУ, 2024. 244 с.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.14194418>

УДК 614(477)(082)

© Харківський національний
медичний університет, 2024
© В.В. М'ясоєдов, В.А. Огнев,
К.М. Сокол та ін., 2024

ЗМІСТ

Секція 1. ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ

Капустник В.А., М'ясоєдов В.В., Огнєв В.А., Подпрядова А.А. Проблема соціальної нерівності у сучасному світі та концептуальні принципи справедливості щодо здоров'я населення	11
Лещина І.В., Мякина О.В., Мартиненко Н.М. Біженці з українських земель як демографічний збій і суспільне явище (1914–2024).....	15
Григоров М.М., Григоров С.М., Григорова А.О., Григоров М.С. Анатолій Якович Циганенко – мікробіолог, наставник, керівник (до 95-річчя від дня народження).....	22
Томілін В.Г. Харківський національний медичний університет. До 45-річчя створення кафедри ортопедичної стоматології. Від джерел створення.....	25
Васильєв К.К. Професор Лев Миколайович Карпов (1926–2016) як історик медицини.....	29
Зайцев В.В., Кисленко Д.М. Творці кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Дніпровського державного медичного університету: учора, сьогодні, завтра	32
Мякина О.В. Друге творче покликання або штрих до портрета академіка (до 100-річчя від дня народження В.Г. Бочорішвілі)	35
Васильєв Ю.К. Матеріали до біографії професора-гігієніста Якова Борисовича Резника (1902–1979).....	38
Мякина О.В., Шевченко О.М., Сокол К.М., Ващук М.А., Шевченко О.О. В.В. Фролькіс: тернистий шлях фізіолога і наукова спадщина (до 100-річчя від дня народження академіка)	39
Робак І.Ю., Демочко Г.Л. Володимир Фавр як викладач фабричної гігієни в Харківському технологічному інституті (до 150-річного ювілею вченого)	44
Виноградова О.Ю., Ушакова М.А., Галича М.С. Внесок В.В. Фавра у дослідження малярії	46
Sukhonosov R.O., Ushakova M.A., Halycha M.S. The Life Path of V. P. Vorobiov throught the Lens of Time (Dedicated to the 220 th Anniversary of the Department of Human Anatomy).....	48

Секція 2.
ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Огнєв В.А., Усенко С.Г., Машевич А.М. Аналіз показників онкологічних захворювань в Одеському регіоні за останні п'ять років	51
Юрко К.В., Соломенник Г.О., Могиленець О.І. Мультирезистентний туберкульоз як виклик системі охорони здоров'я: сучасний погляд на профілактичну стратегію.....	52
Кривенко О.І., Капустник В.В. Медична та лікарська таємниці: історико-правове розмежування.....	55
Сердюк О.І., Просоленко Н.В., Крупеня В.І. Реабілітаційна допомога: виклики та відповідь на формування кризи.....	57
Журавель Я.В. Вплив воєнного стану на демографічну ситуацію в Україні	59
Дяченко В.С., Дяченко Н.П., Чулей С.В. Особливості менеджменту у сфері охорони здоров'я в умовах сучасних викликів	61
Kriachkova L.V., Semenov V.V., Korobko M.Y. Stakeholder mapping for determining the strategy of working with interested groups in the Public Health system	63
Orel O.V., Yaremenko A.V. Organization of psychological support for pregnant women in the Conditions of the military state: integration into the health care system	64

Секція 3.
РОЗБУДОВА СИСТЕМИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Карамішев Д.В., Гордієнко Л.П., Замчій С.В. Формування стійкості системи громадського здоров'я з урахуванням Глобального індексу безпеки здоров'я	67
Завгородній І.В., Лисак М.С., Парамонова А.О. Ментальне здоров'я вихователів закладів дошкільної освіти: ключова складова громадського здоров'я.....	69
Бурдюг В.С., Огнєв В.А. Роль недержавних організацій у розвитку громадського здоров'я та зміцнення здоров'я українців.....	70
Бережна А.В., Чумаченко Т.О. Перспективні напрямки епідеміологічного нагляду в Україні та можливості їхньої реалізації	73

Хижняк В.В. Розвиток громадського здоров'я шляхом впровадження в медичну освіту основ міжнародного гуманітарного права.....	76
Приходько Н.І. Роль профілактичної медицини в системі громадського здоров'я.....	78
Денисюк Л.І., Поветкіна Т.М. Реалізація принципів діяльності сфери громадського здоров'я з позицій потреби збереження зору з дитинства.....	80
Пилипчук В.Л., Черешнюк Г.С., Герасимюк К.Х., Жарлінська Р.Г. Історичні витоки та сучасні демократичні засади співпраці медичної спільноти та громадськості у вирішенні актуальних завдань громадського здоров'я та якості медичної допомоги.....	82
Рязанова О.А. Здорова стопа в подології. Роль подолога в громадському здоров'ї.....	86
Астапова Я.В. Питання ментального здоров'я у сфері реабілітації та громадського здоров'я.....	87

Секція 4.

ДОКАЗОВА МЕДИЦИНА, СУЧАСНА ЕПІДЕМІОЛОГІЯ ТА БІОЛОГІЧНА СТАТИСТИКА

Медведовська Н.В., Слабкий Г.О., Миронюк І.С., Білак-Лук'яничук В.Й., Дідок Л.В. Щодо впровадження епідеміологічного паспорту сім'ї.....	91
Медведовська Н.В., Слабкий Г.О., Рожкова І.В., Лопіт В.В. До питання вакцинації населення України під час війни проти російської воєнної агресії.....	92
Сокол К.М., Подрігало Л.В., Подрігало О.О. Застосування скринінг-тестів в моніторингу стану спортсменів та фізкультурників.....	93
Мазур Є.В., Короп О.А. Епідеміологічні особливості очного травматизму серед населення Закарпатської області.....	95
Лісова Є.М., Александрова К.В., Подпрядова А.А. Роль скринінгу PRISCA в ранній діагностиці преекламсії та покращення якості надання медичної допомоги.....	97
Міщенко М.М., Вакуленко А.І., Міщенко О.М. Медико-епідеміологічні особливості інсультної патології.....	99
Цукор Н.Г. Аналіз стану імунопрофілактики у Харківській області за 7 місяців 2024 року.....	101

Ревть Н.Ф. Медико-соціальні особливості охоплення щепленням ромського населення на регіональному рівні	102
Pomohaibo K.G., Amrit Kaur Application of variance analysis to study the relationships between various factors and phenomena	104
Mishchenko M.M., Mishchenko O.M. Medical and social significance of non-epidemic infectious diseases	105
Yaremenko A.V., Orel O.V. Efficiency of vaccination programs in reducing the incidence of infectious diseases	107
Yaremenko A.V., Orel O. V. The role of information technologies in monitoring the epidemiological situation in the country	109

Секція 5. ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Короп О.А., Мазур Є.В. Сучасні аспекти нормативно-правового забезпечення спеціалізованої медичної допомоги хворим з травматичними ушкодженнями ока	111
Карпенко К.І. Гендерна рівність та доступ до медичних послуг: екофеміністичний контекст	114
Іващенко Р.О., Огнєв В.А., Нестеренко В.Г. Наслідки вигорання: вплив на практичну діяльність	117
Огнєв В.А., Усенко С.Г., Машевич А.М. Аналіз показників знань працівників Одеського регіонального клінічного протипухлинного центру щодо вірусу папіломи людини та ставлення до вакцинації	120
Сімонян Л.С., Огнєв В.А. Аналіз коефіцієнтів ліквідності на противірусні лікарські засоби, які застосовуються при лікуванні грипу	123
Вербицька Я.М., Нестеренко В.Г. Актуальні питання catch-up кампанії з вакцинації проти кору, епідемічного паротиту та краснухи дитячого населення 2023 року	125
Клименко І.А., Орлова Н.М., Сироцинська Л.М. Досвід організації мультидисциплінарних команд для надання хірургічної допомоги хворим із патологією щитоподібної залози	128
Усенко С.Г., Приймак Д.В. Застосування телемедицини в медичних закладах України: актуальність і проблематика	131

Парамонова А.О., Стукалкіна Д.С., Літовченко О.Л., Завгородня Н.І.	
Покращення психічного благополуччя нації за допомогою штучного інтелекту	133
Помогайбо К.Г., Бесєдіна І.І.	
Основні заходи з оздоровлення та лікування шлунково-кишкового тракту та органів травлення.....	136
Літвінова В.О., Трегуб П.О.	
Резистентність до антибіотиків, як глобальна загроза людству	137
Грищенко Т.В., Міщенко М.М.	
Використання апаратних систем і засобів у косметології	139
Штикер А.С., Комарчук В.В.	
Переваги і недоліки лапароскопічної хірургії у порівнянні з традиційним відкритим методом.....	142
Акопян А.А.	
Смертність засуджених в державних установах виконання покарань	143
Vasheva A.O., Vashev O.E.	
Organization of geriatric care in developed countries of the world: experience and features	146
Dihitiar A.E., Yaremenko A.V.	
Digitalization of medicine: implementation of electronic medical records	149

**Секція 6.
МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ
ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я,
ПРОФІЛАКТИЧНІ СТРАТЕГІЇ**

Щербань М.Г., Мельник О.Г., Резуненко Ю.К., Безродна А.І.	
Розробка та впровадження в практику актуальної профілактичної стратегії для ветеранів та людей похилого віку з проблеми збереження ними власного здоров'я.....	152
Черненко В.В., Огнєв В.А.	
Гігієнічні вимоги до якості води при централізованому і децентралізованому господарсько-питному водопостачанні	155
Бурдюг В.С., Огнєв В.А.	
Державний контроль у сфері захисту здоров'я та санітарно-епідеміологічного благополуччя населення.....	157
Каук О.І., Крупеня В.І.	
Прояви дефіциту вітаміну D серед осіб похилого та старечого віку	159
Усенко С.Г., Ковальчук С.В., Тімченко К.С.	
Вплив змін клімату та стану якості повітря у період повномасштабного вторгнення на поширеність алергічних захворювань у населення	161

Головня Н.Ю., Грищук С.М. Аналіз чинників, що впливають на тривалість життя населення України	163
Лісова Є.М., Александрова К.В., Сокол К.М., Подпрядова А.А. Детермінанти здоров'я та їхній вплив на розвиток гіпертензивних розладів під час вагітності	166
Макарук Ю.Г., Трегуб П.О. Медико-соціальні особливості косметологічних процедур у формуванні самооцінки та психологічного благополуччя осіб молодого віку	168
Сіренко П.О., Жіденс Я. Вплив детермінантів рухової активності на здоров'я індивідууму	170
Шуть Є.Р., Богачова О.С. Аналіз рівня фізичної активності студентської молоді та розробка рекомендацій щодо її оптимізації в умовах воєнного стану	173
Кивлюк О.В., Орлова А.Є., Григоров М.М., Нестеренко В.Г. Проблеми залежності у сучасному суспільстві	176
Orel O.V., Yaremenko A.V. The influence of the measles on the course of pregnancy and the development of the fetal	180
Orel O.V., Yaremenko A.V. Psychosocial factors influencing vaccination decisions among pregnant women	182
Hordiienko V.V., Orel O.V. Problems of social welfare in the conditions of martial law	183
Yaremenko A.V., Orel O.V. The influence of socio-economic factors on the health state of the population of Ukraine	185

Секція 7.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Мельниченко О.А., Шапкін А.С., Рисована Л.М., Мужецька А.Ю. Популяризація серед студентів-медиків освітньої програми за спеціальністю Д4 «Публічне управління та адміністрування»	187
Гой Н.В., Пилипів М.С. Теоретичні засади публічного управління персоналом у закладах охорони здоров'я	188
Мельниченко О.А., Макарова В.І. Розвиток спроможності менеджерів закладів охорони здоров'я належно реагувати на виклики сьогодення – актуальна вимога для вітчизняної медичної освіти	190

Кравченко М.В. Особливості публічної політики щодо осіб з інвалідністю в умовах сучасних викликів	191
Брехлічук П.П. Організаційні аспекти медико-правового супроводу судово-стоматологічної експертизи	194
Хижняк Л.М. Самозбережувальна поведінка і громадське здоров'я у контексті тайм-менеджменту	197
Ленська О.В., Грач О.О., Власов А.В. Стратегії розвитку та вдосконалення фінансування системи охорони здоров'я в Україні	200
Стоян А.О., Мельниченко О.А. Переваги та недоліки запровадження цифрового управління у сфері охорони здоров'я України	202
Дворницька М.Р. Інструменти публічного управління розвитком комунальних некомерційних підприємств сфери охорони здоров'я.....	204
Секція 8. МЕДИЧНА ОСВІТА, НАУКА ТА ПРАКТИКА	
Лехан В.М., Крячкова Л.В., Заярський М.І. Проектний підхід в підготовці магістрів громадського здоров'я.....	208
Корнейко І.В., Петрова О.Б., Овсяннікова Г.В. Оптимізація формування навичок ораторського мовлення у викладанні ОК «Ділова іноземна мова»	209
Сердюк О.І., Просоленко Н.В., Парфьонова І.І. Нові стандарти післядипломної освіти лікарів в Україні.....	212
Литвиненко М.І., Нестеренко В.Г., Лещина І.В., Марченко І.А., Григоруk В.В., Рисована Л.М. Підготовка фахівців з ОПП «Протезування-ортезування» другого (магістерського) рівня в системі громадського здоров'я	213
Некрасова Н.О. Доцільність впровадження досвіду західних партнерів з приводу психотерапевтичних підходів в систему охорони ментального здоров'я населення.....	213
Chornenka Z.A. Motivation of medical students to study in higher education	215

Секція 9.
СТУДЕНТСЬКА НАУКА

Паненко М.В., Бездітко Т.В. Біотичні аспекти пересадки гемопоетичних стовбурових клітин	217
Присяжнюк В.С., Дика Б.М. Прояви панічних атак у здобувачів освіти	218
Боровець О.Р., Ганич О.Т. Скринінг рівня стресу у пацієнтів з хронічним вірусним гепатитом В	219
Удовиченко А.О., Кушнарєнко С.І., Козирєв С.Д., Трегуб П.О. Обізнаність молоді щодо розвитку емфізєми легень внаслідок паління	221
Морока Р.К., Кропівний М.В., Кайнара В.М., Трегуб П.О. Використання АІ в житті студентів та покращення праці за допомогою АІ в сфері охорони здоров'я	223
Григорян Н.А., Орєл О.В. Вплив соціальної ізоляції на психічне здоров'я: аналіз наслідків пандемії COVID-19 та військового вторгнення в Україну	224
Лєвченко Є.Д., Дєнісенко К.О., Трегуб П.О. Рівень обізнаності молоді в питанні виявлення перших ознак інсульту	226
Orel O.V., Svyryd A.S. The role of nutrition in the prevention of nob-infectious diseases	229
Akcyonova A.S., Kryvonohykh K.R., Yaremenko A.V. The role of the medical information system and electronic resources in improving the provision of medical aid	231
Pomohaibo K.G., Amrit Kaur Main directions of telemedicine in Healthcare modern practice	233
Lutsenko I.V., Yurova A.A., Yaremenko A.V. Telemedicine in the conditions of wartime	235
Orel O.V., Starkova V.D. Social determinants of mental health of students of higher educational institutions	238
Shatalova V.B., Orel O.V., Yaremenko A.V. Vaccination of pregnant women: study of awareness and fear among students	240
Mukhachova V.D., Popovych I.V., Yaremenko A.V. The role of health insurance in ensuring access to health care	242

року, посіли 3Н молочної залози – 832 нових випадків, немеланомний рак шкіри – 647 нових випадків, 3Н тіла матки – 287 нових випадків, 3Н ободової кишки – 175 нових випадків, 3Н яєчників – 175 нових випадків та 3Н шийки матки – 171 нових випадків.

У структурі захворюваності чоловічого населення перші п'ять місць займають: 3Н передміхурової залози – 425 нових випадків, немеланомний рак шкіри – 410 нових випадків, 3Н легенів – 378 нових випадків, 3Н ободової кишки – 198 нових випадків, 3Н сечового міхура – 188 нових випадків.

У віковій структурі захворюваності на 3Н переважали особи віком від 55 до 74 роки, питома вага цієї вікової групи склала 63,3 % чоловіків і 55,3 % жінок. У структурі захворюваності дітей та підлітків віком 0–19 років переважали лейкозії, які склали 71,4 % захворювань у хлопчиків та 76,5 % у дівчат.

Рівень занедбаності випадків захворювання на 3Н, зареєстрованих в Одеській області протягом 2022 року становив 24,6 %, що перевищує загальноукраїнський показник на 2,2 %. Оцінюючи період за 9 місяців 2023 року, особливо високі рівні занедбаності, 32,3–33,9 % були зафіксовані у Березівському та Болградському районах та 25,–27,2 % у Білгород-Дністровському, Подільському та Ізмаїльському районах, що означає практично кожного четвертого хворого на рак виявили в цих районах із занедбаною стадією хвороби.

Отже, розвиток спеціалізованих програм з профілактики, підвищення медичної грамотності та покращення доступу до якісної медичної допомоги для ранньої діагностики та лікування онкологічних захворювань є критично важливими стратегіями для зменшення впливу раку на населення.

Захворюваність населення на рак є проблемою національного масштабу, яка актуальна для Одеської області. Ця проблема потребує комплексного підходу та спільних зусиль медичних фахівців, громадськості та влади. Належне фінансування та стратегічне спрямування ресурсів у сфері охорони здоров'я можуть виявитися ключовими у боротьбі з онкологічними захворюваннями.

Література:

1. Гоженко А.І., Покітко О.В., Гуменюк А.В., Гуменюк Р.В. Аналіз показників онкологічних захворювань в Одеській області. // Вісник морської медицини. – 2023. – № 4. – С. 15–20.

2. Статистичні дані інформаційно-аналітичного відділу медичної статистики та канцер-реєстру КНП «Одеський регіональний клінічний протипухлинний центр» Одеської обласної ради.

МУЛЬТИРЕЗИСТЕНТНИЙ ТУБЕРКУЛЬОЗ ЯК ВИКЛИК СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПРОФІЛАКТИЧНУ СТРАТЕГІЮ

Юрко К.В., Соломенник Г.О., Могиленець О.І.
Харківський національний медичний університет, м. Харків

Незважаючи на прогрес, якого було досягнуто останнім часом у боротьбі з епідемією туберкульозу в країнах Європи, про що свідчать як певне

зниження захворюваності, так і забезпечення доступу до засобів експрес-діагностики, високоякісним лікарським засобам і новим режимам лікування, ця хвороба залишається величезною загрозою громадській охороні здоров'я в регіоні, зокрема в Україні. Це зумовлене безперервним зростанням туберкульозу з множинною медикаментозною резистентністю, що становить близько 83 % регіонального та 23 % глобального тягаря, а частота ефективного лікування залишається на рівні, значно нижчому за цільові орієнтири [1].

Україна входить у «топ 10» країн з найвищим тягарем туберкульозу із множинною резистентністю в світі, належить до групи з 18-ти високопріоритетних країн Європейського регіону, серед яких за показником реєстрації нових та повторних випадків хвороби посідає п'яте місце [2].

З огляду на стан проблеми та її складність, не викликає сумніву, що найефективнішим засобом боротьби з туберкульозом є вакцинація [3, 4]. Щеплення дітей після народження є одним з основних компонентів стратегії Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) з ліквідації туберкульозу та засобом захисту від виникнення найбільш тяжких його форм [5]. У світі існує кілька вакцинних штамів бацили Кальмета-Геррена (БЦЖ), проте незважаючи на доведену безпеку навіть у разі введення мільярдів доз вакцини, її ефективність підпадає під сумнів [6].

Відомо, що деякі штами БЦЖ є більш реактогенними за інші [7, 8], проте проведені дослідження продемонстрували, що рівень захисту, який утворився внаслідок вакцинації, не залежить від штаму. Разом із тим виявлено чіткий зв'язок між показниками ефективності вакцинації та умовами проведення дослідження, а також характеристиками популяції, щеплення БЦЖ асоціюється з відсутністю попереднього контакту людини з *M. tuberculosis*, а також її віком [9]. Так, вакцинація БЦЖ захищає від туберкульозу легень новонароджених на 59 %, дітей старшого віку – на 74 % [10].

Результати іншого дослідження показали суттєву розбіжність як щодо ефективності щеплення БЦЖ (від 44 % до 99 %), так і щодо тривалості поствакцинального захисту (0–10 років). Автори дійшли висновку, що рівень захисту безпосередньо залежить від людської популяції [11].

Відомо, що з часом центральна імунна пам'ять Т-клітин слабшає, запобігти чому можна шляхом введення бустерних доз вакцин [12]. Проте ревакцинація БЦЖ не передбачена рекомендаціями ВООЗ [10].

Альтернативним підходом до оцінки ефективності вакцини є проведення аналізу вивільнення гамма-інтерферону з метою вимірювання профілактики безпосередньо інфікування. Результати дослідження показали, що вакцинація БЦЖ запобігає виникненню інфекції в 18 % випадків порівняно з контрольною групою осіб, яких не було щеплено [13]. Крім того відомо, що БЦЖ створює захист не лише від туберкульозу, а й від інших захворювань, спричинених схожими збудниками (лепра, виразка Буролі) [14, 15], а також знижує смертність серед немовлят [16].

Таким чином, численні дослідження, проведені в різних країнах світу, продемонстрували, що одноразова вакцинація БЦЖ створює лише частковий захист, а ревакцинація не передбачена рекомендаціями ВООЗ, незважаючи на позитивні та дуже оптимістичні результати клінічних випробувань, яких було нещодавно отримано [17]. Тому на сьогоднішній день пошук нових протитуберкульозних

вакцин триває: наразі відбуваються клінічні випробування 13 вакцин-кандидаток і доклінічна розробка ще кількох десятків препаратів [18]. Проте процес ліцензування нової вакцини з моменту її відкриття може тривати досить багато років і потребує величезних фінансових інвестицій. Разом із тим, саме впровадження нових протитуберкульозних вакцин, яке очікується в 2025 році, є запорукою вдалого досягнення цільових показників стратегії ВООЗ з ліквідації туберкульозу до 2035 року.

Література:

1. Basic facts on tuberculosis (TB) in the WHO European Region. Copenhagen : WHO Regional Office for Europe, 2021.

2. Туберкульоз в Україні : аналітично-статистичний довідник. Центр громадського здоров'я; Центр медичної статистики МОЗ України. Київ, 2021. 91 с.

3. Impact and costeffectiveness of new tuberculosis vaccines in lowand middle-income countries / G. M. Knight et al. *Proc Natl Acad Sci USA*. 2020. № 111. P. 15520–15525.

4. Bacille Calmette-Guérin vaccination : the current situation in Europe / M. Dara et al. *Eur Respir J*. 2022. № 43. P. 24–35.

5. WHO's new end TB strategy / M. Uplekar et al. *Lancet*. 2019. № 385. P. 1799–1801.

6. The BCG World Atlas : a database of global BCG vaccination policies and practices / Zwerling A. et al. *PLoS Med*, 2015. P. 8.

7. Teo S. S., Smeulders N., Shingadia D. V. BCG vaccine-associated suppurative lymphadenitis. *Vaccine*. 2005. № 23. P. 2676–2679.

8. Complications associated with the bacille Calmette-Guérin vaccination in Ireland / T. Bolger et al. *Arch Dis Child*. 2006. № 91. P. 594–597.

9. Protection by BCG vaccine against tuberculosis: a systematic review of randomized controlled trials / P. Mangtani et al. *Clin Infect Dis*. 2014. № 58. P. 470–480.

10. Всесвітня організація охорони здоров'я. Позиція ВООЗ стосовно вакцини БЦЖ – Лютий 2018. *Щотижневий епідеміологічний бюлетень ВООЗ*. 2018. № 93. P. 73–96.

11. Systematic review and meta-analysis of the current evidence on the duration of protection by bacillus Calmette-Guérin vaccination against tuberculosis / I. Abubakar et al. *Health Technol Assess*. 2013. № 17. P. 1–372.

12. Age-related waning of immune responses to BCG in healthy children supports the need for a booster dose of BCG in TB endemic countries / E. Whittaker et al. *Sci Rep*. 2018. № 8. P. 15300–15309.

13. Effect of BCG vaccination against Mycobacterium tuberculosis infection in children: systematic review and meta-analysis / A. Roy et al. *BMJ*. 2014. № 349. P. 41–46.

14. The role of BCG in prevention of leprosy: a meta-analysis / M. S. Setia et al. *Lancet Infect Dis*. 2006. № 6. P. 162–170.

15. Mycobacterium bovis BCG vaccination as prophylaxis against Mycobacterium ulcerans osteomyelitis in Buruli ulcer disease / F. Portaels et al. *Infect Immun*. 2004. № 72. P. 62–65.

16. Biering-Sørensen S., Aaby P., Lund N. Early BCG-Denmark and neonatal mortality among infants weighing <2500 g: a randomized controlled trial. *Clin Infect Dis*. 2017. № 65. P. 1183–1190.

Наукове видання

ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Томілінські читання

Матеріали VII науково-практичної конференції
з міжнародною участю

Відповідальний за випуск проф. В.А. Огнев

Формат А5. Ум. друк. арк. 15,25. Зам. № 24-34453.

**Редакційно-видавничий відділ
ХНМУ, пр. Науки, 4, м. Харків, 61022
izdatknmurio@gmail.com
vid.redact@kmmu.edu.ua**

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавництв, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції серії ДК № 3242 від 18.07.2008 р.